

Montessorianen

In dit hoofdstuk op mijn website komen mensen aan bod die zich op een bepaalde manier onderscheiden hebben als Montessoriovoeder in Nederland of daarbuiten. Het gaat om mensen die ik ken, waar ik mee gewerkt heb. Maar niet alleen om hen.

Als je na het lezen van hun persoonsbeschrijvingen het idee hebt dat een bepaalde persoon in deze galerij thuishoort, dan kun je me je bijdrage sturen. In Word. Twee tot drie A4-tjes. Ik zal dan overwegen of ik deze persoon ook toevoeg aan het rijtje hieronder. En ik ga zelf ook verder met het toevoegen van beschrijvingen.

Inhoud

Montessorianen.....	1
Inhoud	2
Ans Heyenk	3
Bob Portielje	6
Mario Montessori Senior.....	8
Ada Montessori-Pierson	11

Ans Heyenk

Ans Heyenk werd in 1898 geboren in het Gelderse Renswoude. Haar eerste betrekking was op de 1ste Openbare Lagere Montessorischool in 1926. Samen met Riet Kuperus. In 1937 werd in Amsterdam West de 7de Montessorischool gesticht. Ans kreeg het verzoek om daar hoofd der school te worden. Riet was in 1934 al aan de 6de Montessorischool benoemd.

Ik leerde Ans kennen in 1962 toen ik als reserveonderwijzer ging werken aan de 5de Openbare Lagere Montessorischool in Amsterdam. In de Watergraafsmeer; een klein half uur fietsen van Duiwendrecht, waar ik toen woonde, vandaan. Ik werd haar taakverlichter. Ze werd al wat ouder en men had gedacht dat ze die nodig had.

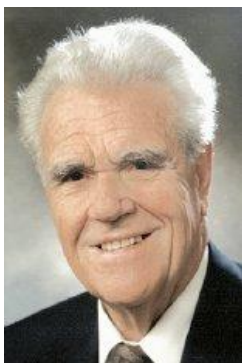
Ans was hoofd van de school en had daarnaast een eigen bovenbouwgroep. Dat was de gewoonte in die tijd. Hoofd der school was je, tegen een geringe vergoeding, in je eigen tijd. Het was niet zo gemakkelijk om haar taak te verlichten, want ze deed het liefst alles zelf. Ik belandde op een stoel naast haar en mocht toezien hoe ze haar werk deed. Dat was heel leerzaam, want ze was een uitstekende Montessorileidster, die haar werk met veel plezier deed.

Het klassenmanagement, zoals dat tegenwoordig heet, was door haar tot een ware kunst verheven. Een schoolhoofd werd natuurlijk herhaaldelijk weggeroepen van het werk in de klas voor allerlei klusjes. Er was geen conciërge die dat deel van de taak kon verlichten, al was er wel een stoker, meneer Kaan, die de centrale verwarming stookte en onderhield. Dat ging met cokes, die met kruiwagens tegelijk in de ketels gegooid werd. Daar was de man zijn tijd wel zoet mee. Tijdens die onderbrekingen moest het werken van de kinderen gewoon doorgaan, zonder dat de afwezige leidster het overzicht op de werkzaamheden verloor. En de kinderen hun vrijheid. Dat vereiste een uitgekiende organisatie van het werk.

Zo'n bovenbouw, daar zaten in die tijd meer dan veertig kinderen in. Die moesten verder kunnen met het werk dat ze gekozen hadden. Ze moesten een duidelijk overzicht hebben van wat er te kiezen viel. Ze moesten kunnen kiezen en niet bedolven worden onder zoethoudende opdrachten. Ze moesten lesjes krijgen met het materiaal. En ze moesten hun tijd niet met wachten op de leidster verslijten. Bij Ans liep dat allemaal op rolletjes. Voor de reserveonderwijzer bleef er niet zoveel over om te doen. Ik ging zwemmen met de vijfdejaars kinderen in het Sportfondsenbad. En ik voorzag honderden aardrijkskundevlaggetjes van namen. Gelukkig was er aan het eind van het schooljaar een groep voor me vrij en kon ik het geleerde in praktijk gaan brengen.

Ans was hoofd der school van de 5de Montessorischool en daarvoor van de 7de Montessorischool, die toen nog in de Corantijnstraat in Amsterdam West gevestigd was. Daar moest ze op de fiets naartoe en toen de Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog [in de zomer van 1942] de fietsen in beslag namen, was het lopen geblazen van de Obistraat in de Indische buurt in Oost, naar het Westen van de stad. [een kilometer of zeven]Iedere dag op en neer. In 1945 gaf de gemeente Amsterdam haar een fiets om weer wat makkelijker in West te geraken. Later, begin jaren vijftig, mocht ze haar werk voortzetten in Oost op de 5de.

Ans diende de Montessoriwereld in heel veel functies. Ze had haar Montessoridiploma in Barcelona gehaald, bij Dr. Montessori zelf. Dat verleende haar gezag, waar ze graag gebruik van maakte. Ze was jarenlang voorzitter van de Ambtelijke Hoofdenvergadering, die de Wethouder van Onderwijs in Amsterdam adviseerde over het Openbare Montessorionderwijs in de stad. Landelijk was ze ook actief, bij voorbeeld als voorzitter van de materiaalcommissie van de NMV, die namens Dr. Montessori de firma Nienhuis van advies voorzag bij de productie van Montessorimateriaal. Ze was lid van het bestuur van de Stichting Montessori Centrum, dat de kwaliteit van het Montessorionderwijs in Nederland bewaakte. Samen met Ger Blaauw, Dick Oort en Annemarie Moorman dacht ze mee over en werkte ze actief aan de modernisering van het Montessoriaanse reken – en wiskundeonderwijs.

Buiten Nederland was ze actief in München, waar ze Professor Hellbrügge adviseerde. Hellbrügge had een groot instituut waar hij kinderen met een beperking hielp met therapie, gebaseerd op deels aangepast Montessorimateriaal. Ook was er een Montessorischool waar hij kinderen met een beperking opvoedde samen met kinderen zonder zo'n beperking. Die kinderen hielpen de eersten met hun werk. Zo leerden ze van elkaar. Hulp van een echte Montessorideskundige is dan kostbaar. Ans gaf die hulp uit volle overtuiging. Ik ben eens met haar mee geweest naar München en

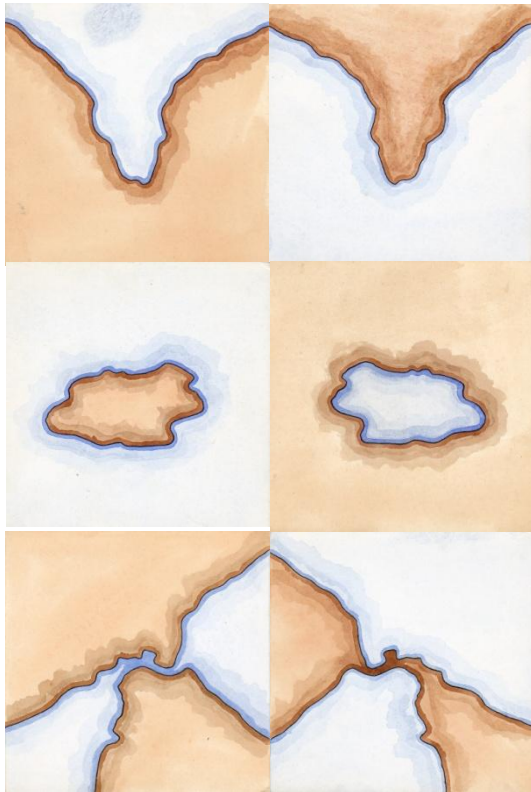

zag met hoeveel respect ze daar behandeld werd. De Duitse televisie maakte een film over dit werk. Ans werd geïnterviewd. Ik bemachtigde een videoband van die film er vroeg haar of ze die eens wilde zien. Haar reactie was aarzelend. "Heb je geen videorecorder?" vroeg ik haar. "En ook geen televisie." was haar antwoord. En zo was het. Haar avonden bestonden uit materiaal maken of handwerken. Zelf bezig zijn en je niet laten vermaken door anderen.(Alsof je een boek van Voskuil leest!)

Behalve haar advieswerk in Duitsland moet ook de hulp genoemd worden die ze bood aan het in de zestiger jaren ontwakende Montessorionderwijs in Japan. Ze maakte kennis met Keiko Shinohara Akabane, een Japanse onderwijskundige, die naar Duitsland kwam om in Münster en Keulen het Montessorionderwijs te bestuderen. Akabane introduceerde vervolgens het Montessorionderwijs in Japan en Ans reisde erheen om haar daarbij te helpen.

Op de foto staat Akabane rechts. Ik noem nog een Nederlandse activiteit: het schrijven van "Het Montessori Materiaal deel II" uitgegeven door de Nederlandse Montessori Vereniging in 1981. Ans schreef het samen met Zuster M.C. Boots, van de Rotterdamse Montessoriopleiding en in overleg met Montessoriopleiders van de Nederlandse cursussen. Eerlijk gezegd, die samenwerking met de opleiders had beter gekund en het resultaat was een boek dat wat te beperkt van opzet was om goed

bruikbaar te zijn in de cursussen en op de Montessorischolen. Maar ja, je kunt tenslotte niet overal in excelleren. Op de foto op blz. 4 een bladzij uit het Materiaalboek. En dan, tenslotte, de medewerking die ze verleende aan de opnames voor de Montessorifilm "Leer mij het zelf te doen" die in 1969 uitkwam. De cineast Theo van Haren Noman, die de film maakte, noemde haar 'mijn producent'.

Materiaal maken of handwerken. Ze bleef materiaal maken tot lang na haar pensioen. In die tijd schreef een leidster zelf de tekst van

de taaldozen op kaartjes van karton die je blanco bij Nienhuis kocht. In schrijfschrift dus. Die kaartjes werden intensief gebruikt en moesten dus regelmatig vervangen worden. Als je ze van celluloid maakte dan gingen ze langer mee. Ans schreef alle kaartjes voor alle taaldozen van de school met celluloidinkt op

celluloidkaartjes, die ze zelf uit grote platen knipte. Een heidens karwei, waar we tegenwoordig gelukkig van verlost zijn. Daarnaast werd veel standaardmateriaal nog met de hand gemaakt. Hiernaast de landvormen op karton met plakkaatverf. Ook van de hand van Ans. Dat heette toen nog 'Elementen der Aardrijkskunde'. Verder heb ik nog een hele serie geometrische mapjes van haar gekregen. Maar ook anderen werden ruim voorzien van materiaal.

Bob Portielje

Bob Portielje heette eigenlijk Gerard Portielje. Toen hij geboren was sprak zijn grootmoeder de nooit meer weersproken woorden: "Het is een Bob van een jongen." En sinds die tijd was het dus Bob. En ja, hij was familie van de eertijds heel bekende bioloog van de Amsterdamse dierentuin Artis, Dr. F. Portielje. Dat was zijn Oom Frits. En Oom Frits droeg o.m. aanzienlijk bij aan de ontwikkeling van het biologieonderwijs van de Amsterdamse Montessorischool.

Bob was een Montessoriaan van het goede soort. Geen leraar of pedagoog, maar de vader van Thijs, die in Amsterdam naar een Montessorischool ging. En een typograaf, directeur van een drukkerij die het bezit was van de familie.

Via Mevrouw Joosten-Chotzen raakte hij betrokken bij de Nederlandse Montessori Vereniging, waarvan hij tenslotte de tweede voorzitter werd. De eerste voorzitter was in die tijd een persoon van nationale bekendheid: Dr. Herman Jordan. Die hield toespraakjes op de radio over opvoeding en in

die functie ook het uithangbord van de vereniging. De tweede voorzitter leidde intussen de vereniging en zat de vergaderingen van het bestuur en de ledenvergadering voor.

Bob was een geboren voorzitter. Kon goed luisteren en je laten uitpraten. Liever dan te gaan stemmen kwam hij er met de vergadering samen uit in de discussie. En zo werd er dan een besluit genomen met ieders instemming. Behalve voorzitter was Bob ook een tijdje lid van de Materiaalcommissie van de NMV.

In de tijd waarover ik spreek, de jaren zestig, was het niet ongebruikelijk dat een bestuurslid van de NMV de overstap maakte naar het bestuur van de AMI. Behalve Bob deden dat in die tijd ook penningmeester Henk Steenbergh en Herman Vernout, deskundig op het gebied van het voortgezet Montessorionderwijs. Bob werd weer de tweede voorzitter naast een uithangbord. In dit geval de Engelse Professor J.A. Lauwerijs uit Londen. En een dagelijks bestuur waarin Mario Montessori Sr. 'General Director' was en zijn vrouw Ada Montessori-Pierson secretaresse. Ook hier was hij de integere werker, bescheiden man in de schaduw. En die bescheidenheid kenmerkte hem. Het was een erkenning voor zijn jarenlange inzet dat hij tenslotte, na Professor

Jan Koning, zelf 'President' werd van de AMI. Zeg maar Eerste Voorzitter. Ik maakte hem van heel nabij mee als lid van het dagelijks bestuur van de AMI.

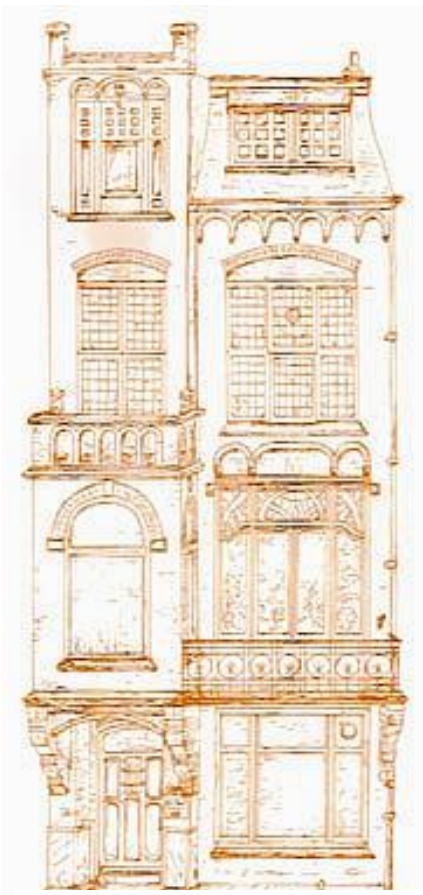
Bob en ik bezochten samen heel wat bijeenkomsten van de AMI. Hij overigens veel meer dan ik. Ik noem de congressen in Karachi (Pakistan) en Nara (Japan). En de studieconferenties in Washington en Noordwijkerhout. Zijn 'finest hour' was ongetwijfeld in Noordwijkerhout, waar hij de nieuwe statuten van de AMI zonder harde woorden aangenomen wist te krijgen. De glunder op zijn gezicht na afloop ben ik nooit vergeten. Bob was een echte polderaar. En dat al in de jaren dat het woord ervoor nog moest worden uitgevonden.

Bob Portielje en Fred Kelpin tijdens het AMI Congres in Nara Japan in 1991

Leiding geven aan de AMI was niet eenvoudig in de tijd van Bob als tweede voorzitter en president. Het was de tijd waarin eerst Mario Montessori Sr. overleed en daarna ook zijn vrouw Ada. Voor een vereniging als de AMI, waarin de nazaten van Dr. Montessori nog een belangrijke rol gespeeld hadden, was het doorgaan zonder een Montessori in het bestuur niet eenvoudig. Tenslotte werd Renilde Montessori 'General Secretary' naast Bob en vertoonde het vaarwater van het AMI scheepje minder hoge golven dan daarvoor

Mario Montessori Senior

Ami hoofdkantoor in Amsterdam

Er zijn in Nederland niet veel mensen die kunnen zeggen dat ze ooit een cursus gevolgd hebben bij Mario Montessori. Dat komt natuurlijk omdat hij al lang niet meer bij ons is. Mario overleed in 1982. Maar ook omdat hij teleurgesteld was in de Nederlandse Montessorianen. Maria Montessori en hij kwamen na 1946 terug uit India (Pakistan, Bangladesh en India tegenwoordig) beladen met nieuwe ideeën over het onderwijs aan 6 – 12 jarigen. Het Kosmisch Onderwijs. In 1979 vertelde hij erover aan David Kahn, die hem interviewde: "When we came back from India, we came to Holland, and the big surprise was that they said they knew everything already about elementary school, and we had a tremendous difference of opinion. We had made a new discovery which was special and long-lasting - and it all came about in the hills, at Kodaikanal where practice and ideals met - and a better vision emerged." De Nederlanders wilden de nieuwe ideeën niet toepassen; ze dachten dat ze het al wisten. Nederland wordt opnieuw de woonplaats van Mario en zijn moeder. Hij trouwt met een Nederlandse vrouw. Maar hij houdt zich wat afzijdig van het land. Ik heb hem nooit Nederlandse horen spreken. Maar dit alles is slechts een stukje van de waarheid. Mario is ook de man van de royale gebaren naar de Nederlandse Montessorianen. Als ik net begonnen ben met mijn werk aan de 5de Montessorischool in Amsterdam, is daar ineens het aanbod om een taal cursus bij Mario te volgen in het kantoor van de AMI op de Koninginneweg in Amsterdam. Op de eerste verdieping aan wat eens de keukentafel van de dottoressa was wordt de cursus gegeven. Het materiaal staat in kasten langs de muur en aan de muur zie ik voor het eerst de Tijdlijnen van het Kosmisch onderwijs hangen.

Maar het gaat over de boerderij en de taaldozen. Mario geeft de cursus in het Engels. Mevrouw Joosten-Chotzen vertaalt in het Nederlands. Ze is al wat ouder en wordt doof. Soms volgen we twee cursussen. Een in het Nederlands en een in het Engels.

Het was ook de tijd waarin een AMI congres in Amsterdam gehouden werd, in 1964 in het Spinoza Lyceum. De samenwerking met de NMV was van een voorbeeldige kwaliteit. Er werd een tentoonstelling ingericht met prachtig werk op allerlei gebied van kinderen van Amsterdamse Montessorischolen. Alleen al de schotten waaraan het werk bevestigd werd, waren de moeite waard. Je ziet ze op de foto hiernaast.

Een aantal jaren later volgde er een rekencursus, die gegeven werd bij Nienhuis in Zelhem door Mario en Fahmida Malik. Daar was ik niet bij. Jammer genoeg, te oordelen naar de verhalen die de deelnemers erover vertelden.

Royaler nog was het gebaar dat Mario maakte toen hij toestond dat zijn Materiaalboek in het Nederlands vertaald werd en uitgegeven door de Nederlandse Montessori Vereniging. En gedrukt door Bob Portielje. In het Engels, de taal van de AMI, was en is dit boek niet te koop. Het wordt ter beschikking gesteld aan opleiders die een AMI-bevoegdheid hebben om een zekere eenheid in aanbidding te bereiken over de gehele wereld. Maar AMI studenten kunnen het boek niet kopen. Ze schrijven en illustreren hun eigen albums. Dat is een onderdeel van hun vorming en het maakt deel uit van hun examen.

Nederlandse opleiders zagen eerder het belang van die eenheid ontstaan vanuit het putten uit een geautoriseerde bron: een gedrukt materiaalboek. Mario's boek verscheen in 1962, tien jaar later werd het vervangen door een materiaalboek geschreven door Nederlandse auteurs.

Congres 1979 in Amsterdam met Ada en zoon Mario

In 1979 was er een Internationaal Montessori Congres in Amsterdam dat georganiseerd werd door de NMV en de AMI samen. Ik had een scriptie geschreven over Kosmisch Onderwijs en Mario nodigde me uit om op dit congres over dit onderwerp een lezing te houden en een workshop te leiden. De lezing en de workshop deed ik samen met Marsilia Palocci van de AMI. Kennelijk was het toch iets te eng om een Nederlander dat helemaal in zijn eentje te laten

doen! Mario was aan het laatste deel van zijn leven begonnen. Het was, zou later blijken, zijn laatste congres. Maar hij mengde zich met veel elan in bijna alle discussies en was de spil waar het evenement om draaide. We deden de workshop in een

school: de 8ste Montessorischool op de Zeeburgerdijk. Mario en Ada kwamen naar de workshop en zouden er samen met wat genodigden de lunch gebruiken. De lunch bestond uit wat er over was van een buffet van de avond ervoor. Daar waren mensen ziek van geworden. Gelukkig bereikte het nieuws ons op tijd en konden we het echtpaar voor een voedselvergiftiging behoeden.

In India omstreeks 1940

Niet lang daarna werd ik de verbindingspersoon tussen AMI en NMV voor materiaalzaken. Op verzoek van Mario trad ik ook toe tot het Executive Committee van de AMI. Ook daar hield ik me bezig met materiaalzaken. En zo ontstond er een nauwere persoonlijke relatie, waar ik met veel genoegen aan terugdenk.

In 1977 bleek dat een ander ExCo lid, Professor Jan Koning, een foutje in zijn agenda gemaakt had. Hij had een lezing toegezegd in Duitsland over internationale aspecten van de Montessorioopvoeding voor leden van de Duitse Montessorivereniging. Sitz Aachen wel te verstaan, want Montessoriverenigingen hebben ze daar in maten en soorten. Maar hij was in die tijd in Griekenland met vakantie. Hij vroeg me of ik dit van hem kon overnemen. Na enige aarzeling zei ik ja. Ik ben tenslotte geen hoogleraar pedagogiek. Ik bleek er toch een beetje ingelopen te zijn. Op het laatste moment bleek me dat ik de coreferent van Mario zou zijn. En de bijeenkomst was met affiches in heel Düsseldorf aangekondigd. Vanavond spreken...

Mario Montessori in het kantoor van de AMI te Amsterdam.

Mario had de gewoonte om voor de vuist weg te spreken. Dat deed hij ook nu. Zijn rede werd zin voor zin in het Duits vertaald door een beroepstolk. Ik had mezelf in het Duits moeten voorbereiden en zat klaar, naast Ada, met een bundel blaadjes in de hand. Elke paar minuten haalde ik een blaadje uit die bundel en legde het onder mijn stoel. "Wat doe je toch?" vroeg Ada. "Ik leg de stukjes weg uit mijn toespraak die Mario al aan het vertellen is." zei ik. Het werd een gedenkwaardige avond die eindigde met een groot diner. Midden op tafel prijkte een compleet geroosterd speenvarken.

Mijn herinneringen aan Mario Montessori Senior zijn bepaald niet saai.

Ada Montessori-Pierson

Dat de Montessori's zich in 1936 in Nederland vestigden is te danken aan Ada Montessori -Pierson, toen nog Ada Pierson. Ze was toen 22 jaar en volgde het jaar ervoor in Londen een Montessoricursus, die gegeven werd door Maria Montessori en haar zoon Mario. In 1936 was er een Internationaal Montessoricongres in Oxford. Ada was weer in Engeland om te helpen bij de organisatie van dit congres. Maria had kort daarvoor moeten vluchten uit Barcelona, haar woonplaats, toen in Spanje de Spaanse Burgeroorlog losbarstte. Een Engels oorlogsschip had haar opgehaald en naar Londen gebracht. Mario was al in Londen.

Waarom Ada in Londen een cursus volgde weet ik niet precies. Wel weet in dat ze aanvankelijk een Montessoricursus in Amsterdam volgde. Dat heeft ze me zelf eens verteld.

Toen het congres voorbij was konden de Montessori's niet terug naar Spanje. Ada belde met haar ouders Allard Pierson en Ada Pierson-Muysken. Zij vonden het goed dat Dr. Montessori, haar zoon en diens kinderen in hun villa Intimis in Baarn kwamen logeren. Daar was geen plaatsgebrek: de villa telde meer dan 30 kamers. Op de foto hiernaast Allard Pierson, een bankier, achter zijn bureau in zijn huis in Baarn. Later werd dit bureau ook door Mario gebruikt toen hij met Ada in Baarn woonde. In 1947 werd Ada zijn tweede vrouw. Daarvoor was Mario getrouwd met Helen Christie, een Amerikaanse.

Foto: hetgroenegraf.nl

Zijn vier kinderen Marilena, Mario, Rolando en Renilde zijn uit zijn eerste huwelijk. Uit dit huwelijk kwamen geen kinderen.

Maria Montessori Montessorischool in Laren (1936)

Als de Montessori's naar een eigen villa, 'De Binckhorst', in Laren verhuizen, dan wordt daar een 'Kinderhuis' gesticht. Later volgt een grotere school in de buitenplaats 'Groenendaal'. Daar is een Kinderhuis, een Lagere School en een Opleiding voor Montessorikleuterleidsters gevestigd. Ada en haar nicht Ida Waller zijn behulpzaam bij de oprichting van deze scholen. Ida

staat op de foto voor ons rechts van Dr. Montessori voor de school. De persoon links is onbekend. De school is voor een redelijk bedrag gehuurd, omdat het verhaal gaat dat het er spookt. En zo wordt het Montessoricentrum uit Barcelona in Nederland voortgezet.

"Met de Gooise tram is de school makkelijk te bereiken vanuit Hilversum, Blaricum, Huizen, Naarden en Bussum" adverteren Ada en Ida in de lokale pers. De Gooise tram is een stoomtram die begint bij het Weesperpoortstation in Amsterdam. Met de verkeersveiligheid staat het voertuig op wat gespannen voeten. Amsterdammers spreken van de Gooise moordenaar. In 1947 werd de dienst gestaakt en namen bussen het vervoer over.

Ik denk dat de betekenis van Ada voor de ontwikkeling van de Montessorioopvoeding vaak is onderschat. Haar inspanningen bij het stichten van de scholen in Laren maakten dat het werk aan de verdere ontwikkeling van de Montessorioopvoeding, begonnen in Barcelona, kon worden voortgezet. Veel materiaal voor 'cultural subjects', aardrijkskunde en biologie, ontstond tussen 1936 en 1940. Haar zorg voor Mario's kinderen in de Tweede Wereldoorlog moet Mario en Maria gerustgesteld hebben tijdens hun gedwongen langdurige verblijf in India. En zo ontstond er 'ruimte' voor hen om te werken aan de uitbouw van het kosmisch onderwijs.

In 1947 reisde Ada samen met Renilde, Mario's jongste dochter, Dr. Montessori en haar man Mario achterna naar India om hen te helpen bij hun werk aan cursussen daar. Over Kodaikanal kon ze enthousiast vertellen.

Met Mario en Lena Wikramaratne

In de periode na die oorlog steunde Ada Mario bij zijn werk dat bestond uit het verder uitbouwen en verspreiden van de Montessorigedachte. Omstreeks 1960 ontstond er een hernieuwde belangstelling voor de Montessorioopvoeding in de Verenigde Staten. Aanvankelijk werkte Mario Montessori samen met de Amerikaanse Dr. Nancy Rambusch. Die stichtte de American Montessori Society. Maar al snel gingen de wegen van Mario en Nancy uiteen wegens meningsverschillen. Dr. Rambusch ging haar

eigen weg met de AMS. Het werd de taak van Mario en Ada om leiding te geven aan de verdere ontwikkeling van de AMI in Amerika. Samen hebben ze zich daarvoor ingezet.

Mario helpen bij zijn werk. Daar heeft Ada zich jarenlang aan gewijd. En na zijn overlijden zette ze dit werk alleen voort. Nuchter en bescheiden. En met grote zorgzaamheid. In Intimis huisvestte Ada de hele Pedagogical Committee van de AMI als dat twee maal per jaar in Nederland vergaderde over de opleidingen. Weken van tevoren kookte ze lekkere maaltijden voor het Committee en vroomde die dan in.

Prins Hendrikoord met Berlagetoren

En toen ze uiteindelijk Intimis verliet kocht ze niet één appartement in een appartementengebouw waar ze ging wonen, maar twee. In dit vergrote appartement paste zijzelf en ook het PC als dat kwam vergaderen. Van de statige boekenkasten uit Intimis moest het bovenstuk worden afgezaagd om ze onder de lagere plafonds van het appartement te laten passen. Het complex heette Prins Hendrikoord. Het torentje de Berlagetoren.

Bescheidenheid was ook een kenmerk van de manier waarop ze bijeenkomsten organiseerde. Ik herinner me hoe ze voor een conferentie in Noordwijkerhout zelf de mappen voor de congresgangers vouwde om kosten voor de AMI uit te sparen. Op de foto Ada met Margot Wal-tuch in Baarn, in het jaar voordat Mario overleed. Margot werkte na 1936 als leidster op de school in 'Groenendaal'. Ze bleef haar leven lang bevriend met Mario en Ada. Over Ada zegt Margot: "She was always present but in the background – encouraging, smiling, often bursting out into healthy laughter. Her ability as a gracious host-

ess applied to many as well as to one guest." ('A Montessori Album' 1986)

Na het overlijden van Mario reisde ze nog regelmatig naar de USA voor overleg met de trainers en de mensen van het kantoor van AMI/USA. Tijdens een van die reizen kwam ze ten val toen ze bij familie logeerde en raakte ernstig gewond. Ze werd naar Nederland getransporteerd en moest gedurende een lange tijd in 'De Trappenberg' in Huizen revalideren. Maar toen was ze er weer. Moeizaam de trap opgeklommen van het kantoorgebouw van de AMI op de Koninginneweg in Amsterdam zat ze weer klaar voor een vergadering met het Executive Committee. Ze had opnieuw leren schrijven en eerlijk gezegd was haar handschrift er door die training aanmerkelijk op vooruit gegaan! Ze was trots op haar Renaultje 5 met automaat waarmee ze zich weer kon verplaatsen. Ook bij het kiezen van auto's bleef ze bescheiden.

Met medewerking van Carolina Montessori en Joke Verheul.